

Ni še čas (*non dum hora est*) za taki vzajemni pravopis. Dokler možje, kakor Murko, Jarnik itd. pišejo po starem, nikarte begati učiteljev, nikarte ovirati slovstva. Bolje ob bergljah naprej, kot brez njih ne moči dalje. *Concordia minimae res crescunt, discordia maximae dilabuntur*, je djral veliki cerkveni učenik Hieronim. Da bi k sercu vzeli si ta izrek največjega učenjaka in jezikoznatelja tedanjega časa sedanji jezikoslovci in da bi ga ne skušali sami nad seboj po njegovi drugi, temuč po prvi polovici. Oni gotovo dobro mislijo; ali ta resnica naj bi jih prinagnila k velikodušnemu sklepu, zavoj dobre stvari pustite to poskušnjo za zdaj, da vgodniši čas (*plenitudo temporis*) temu početju prinese vgodniši vspeh. (Pim. tudi o tem A. J. Murko's *Sprachlehre*, Vorr. S. XII — XV.)

Nepristranski slovenski jezikoslovci pa bodo vsi zmožnemu spisatelju omenjenih del hvaležno podali roke ter rekli soglasno: Med abecedami volimo mi tisto, ktera nam najboljše služi t. j. mi ostanemo pri stari abecedi (Bohoričevi)!

Pervi splošni hervaški učiteljski zbor v Zagrebu.*)

(V zboru zapisoval Ljud. Tomšič.)

(Dalje.)

Fabković poroča zboru o sklepih predseje, ki je sinoči volila predsednika, podpredsednika i. t. d. Po teh sklepih priporoča torej glavnemu zboru v imenu predseje g. Ivana Filipovića, učitelja mestne glavne šole na kaptolu v Zagrebu za predsednika; za podpredsednika g. g. Mihata Stojanovića, nadučitelja v Zemunu in Štefana Buzolića, ravnatelja učiteljskega obrazovališča v Zadru; za tajnike Truhelko, učitelja mestnih šol v Oseku, Devića in Kneževića, učitelja iz vojaške granice za redatelje zbora pa g. g.: Cunića, Irgolića, Ivkanca, Kobalia in Kutena. Zbor je to volitev z živahnimi živio-klici potrdil.

Filipović se zahvaljuje na časti predsednika ter prosi zbor, da bi to zahvalo ob enem tudi od strani podpredsednikov na znanje vzeli hotel. Ako se le za 1 leto nazaj postavimo, gotovo moramo vsi, kolikor nas je tukaj, priznati, da si nihče splošnega hervaškega učiteljskega zbora ni nadjal. In glejte, vendar smo ga z zložnim delovanjem prisedili in sicer tako, kakor se sami nadjali nismo. K temu zboru pripomoglo je naše rodoljube, visoka vlada, mestno za-

*) V zadnji številki „Uč. Tov.“ naj se bere ime vladinega komisarja Jurković, ne pa Justković.

stopstvo, naše težnje in pa uradna ljubezen drugih narodov. Vidite tedaj silno moč idej! Premagali smo vse ovire, ki so bile našemu zboru na potu in z idejami, ktere prihajajo od svetosti interesov sestali smo se tukaj, z idejami, ktere se tičejo našega naroda, ktere moramo pripeljati do slobodne narodne šole, ker brez slobode ni slobodnega duha, a brez slobodnega duha si človeka v pravem pomenu besede ne moremo misliti.

S tem zborom pokazati nam je pedagogičko solidarnost z drugimi narodi. In to smo tudi srečno in povoljno dosegli, ker celó republikanska Švajcarska in silno veliko telegramov iz vseh strani dokazuje nam, da smo na stezo stopili, po kterej zamoremo priti do prave omike naroda našega. Sicer je vprašanje težko, ali bomo mogli doseči to, kar se od nas nadjajo vsi bližnji narodi; no jaz mislim in se trdno nadjam, da tista medsečna ljubezen, ktera nas je tukaj v tako silnem številu zbrala, tista ljubezen premagala bo vse. (Burni živio.) Odložimo tedaj vse strasti in imejmo le omiko pred očmi, potem pa ne pozabimo, da se le za slobodno narodno šolo boriti imamo! (Živio.)

Buzolić (duhoven): Slavna gospoda! Ko sem jaz in moji tovarši dobili povabilo na ta zbor, spoznali smo za svojo prvo dolžnost, da sodelujemo pri tem hrvaškem zboru, ker tudi mi smo list naše gore. Takrat mi pač ni bila v mislih ta čast, s ktero me je slavni zbor, izvolivši me za podpredsednika odlikoval. Dalmacija, od koder jaz med vas pridem, tuguje že 400 let pod tujim jarmom, vsako mestice v naši Dalmaciji je hram Vile pevkinje, ali žalibog! okovan v mrtvilo, ktero se je še le zdaj buditi začelo. Hrvatje smo, a nič drugega nočemo biti. Če nas tudi imé deli, zato čutimo v sebi vendar le hrvaško kri in hrvaško čuvstvo. Torej ta čast, gospoda moja, ki ste mi jo skazali, ne pripada mojej osebi, ampak zemlji, ktero jaz tukaj s svojimi tovarši zastopam. Zagotavljam Vas, da Vam ne bode žal, da ste k svojemu delu sestrico Dalmacijo za pomočnico prizvali. (Živio.)

Filipović stavi zboru vprašanja, ki jih je centralni odbor za razpravo predseji priporočal. Predseja je enoglasno štiri prva vprašanja glavnemu zboru za razpravo predložila. Ta vprašanja so:

1. Kaj je cilj (zvrha) narodnej šoli v sedanjem stoletji in kako bi se imele njene zunanje razmere vrediti?

2. Da narodna šola svojemu cilju more zadovoljiti, kakošno naj bo njeno notranje vstrojstvo?

3. Kako je pri dobro vredjenih narodnih šolah imajo učiteljske obrazovalnice osnovati?

4. Ktere dolžnosti in pravice so najglavniše za narodne učitelje?

Predsednik vpraša zbor, če sprejema v razpravo ta štiri vprašanja in pa poslovni red, po katerem se imajo pretresovati omenjena vprašanja. (Zbor pritrdi.) Potem predsednik naznanja zboru, da je poročevalec o 1. vprašanju g. Ljudevit Modec, učitelj mestnih šol v Zagrebu, ter ga pokliče, da poroča zboru o svojem izdelku.

Modec. Najpoprej omenjam, da se beseda „pučka škola“ z besedo „narodna škola“ zameni, ker izraz „narodna“ ima obširnejši pomen. (Živio.) Narodna šola obrazuje narod v njegovej celosti in kod takošna, je inštitut novejšega časa. Pripoveduje razločno o starih narodih, posebno o Grkih in Rimljanih, ter dokazuje, da niso poznali narodne šole in da ravno to je bilo vzrok raznovrstnim vrajam, ki so v navodu vladale. Tudi srednje stoletje ne pozna še pravih narodnih šol, da srednji vek je v tem obziru še manj storil od starega. Malo se je ta čas govorilo o omiki; mislilo se je, da je človek le sredstvo s katerimi se dosežejo sami cilji. Bile so v tistem času šole posamesnih stanov ali kast. Narodna šola, kakoršno danes vidimo, je zavod novejšega časa. Med zunanje šolske razmere prišteva govornik: zidanje, vzdrževanje, vodstvo in nadzor šole. Po božjih in pravnih postavah imajo starši prvo dolžnost, za gojitev svojih otrok skrbeti. Dober napredek zahteva pa temeljitega poduka, a starši ne morejo sami dajati te dušne hrane svojim otrokom, tukaj je treba tedaj en del te pravice odstopiti učitelju kot svojemu namestniku, ki izvršuje le pravico staršev. Tudi starši ne morejo dostatne pomoči dajati učitelju, zato so prenesli to pravico na več družin skupaj, t. j. na sosesko. Ker pa tudi soseska ni suverena, nego je le mali del velike soseske, kterej pravimo država, je potrebno, da država, ktera skrbi za vse očitne interese državljanov, tudi ima neko pravico do narodne gojitbe, a to je verhovni nadzor nad šolo. Kjer soseska ne bi vestno skrbela za omiko svojih otrok, tam ima država priteči v pomoč in s svojo oblastjo odstraniti vse zapreke narodnej omiki. Kakor se mora potreben priznati nad sosesko verhovni nadzor države, ravno tako bi ne bilo nikakor v interesu narodne omike, ko bi se narodna šola izročila brezpogojno v vladine roke. Soseska naj tedaj šole povzdiga, jih vodi in ravna, a vlada naj jih nadzira. (Burni živio.)

Govornik bere 12 resolucij, ki jih je v tem predmetu kot poročevalec sestavil, ter prosi zbor, da bi jih vzel za podlago generalne debate.

Dr. jur. Napoleon Špun obravnava v dolgem govoru 1 tezo iz juridičnega gledišča. V svojem govoru o razmeri države proti šoli

najpoprej omenja cilj države. O tem cilju se je vsakovrstno mislilo in govorilo; stari filozofi, največ Plato, spoznavali so cilj države za enak cilju vsega človeštva. Ta ideja zdí se nam v prvi mah lepa, ali je vendar pomanjkljiva, a največi pregrešek je v njej zato, ker uničuje vsako individualnost, negira človeka za slobodno bitje in zavira slobodno misel. Taka misel, o cilju države namreč, morala je v teku časa, pri splošnem razvoju znanostih, naleteti na živahen odpor in ta odpor našel je najjasniši izraz v filozofiji Emanuela Kanta, kateri je zunanjo slobodo človeka postavil za najvišji princip. Učenost si je dosti truda dala, da ta dva nasprotna principa zravna. Država mora biti organizem, v katerem ima vsaki član sredstvo in zasebni cilj; delovanje države mora začeti tam, kjer bi bile moči posamesnih ljudi, ali sosesk nedostadne. Kakor povsod, tako je tudi z obzirom na šole. Nauk in podučevanje ne more biti neposredna delavnost države; država ne podučuje, ona ne vpliva aktivno v šole, ampak daje le sredstva in pomaga, kjer je pomagati treba; nauk mora biti popolnoma sloboden, le tistega se ne sme storiti, kar država prepoveduje. Soseskam pripada največa skrb na šolo, a državi pripada le vrhovni nadzor; država ima skrbeti za sposobne učitelje, ali vendar ne sme svojevoljno imenovati soseskam učitelja, — to bi bilo nevarno tutorstvo nad sosesko. Soseski pripada pravica, da si učitelja zbira. Pa če se že vnanji vpliv države mora le nadzoru dopustiti, ta notranji vpliv države nad šolami nima prav nikakorsnega pomena — zato naj ga tudi ne bo. (Živio.)

Stojanović: Po tako učenem govoru težko je kaj reči. Jaz se popolnoma vjemam s poštovanim gospodom predgovornikom, le to bi pridjal, da narodna šola mora tudi značajnost in religioznost svojih gojencev imeti pred očmi. Tukaj mislim vsacega brez razlike, bodi si možko ali žensko. Pazi naj se posebno na gojitev ženske mladosti, ker matere so prve učiteljke svojih otrok. Človek sploh brez značaja je najhujše bitje na tem svetu, on ne more biti veljaven mestjan. Tedaj še enkrat prosim, da se posebno pri vstanovitvi pedagoških principov ozira na ženski spol.

Dević (iz Makarske): Jaz mislim, da bi se resolucija ena za drugo obravnovala. (Dalje ga ni bilo razumeti.)

Brletić (iz Senja): Ko bi me kdo vprašal, kdaj sem bil najsrečnejši na svetu, rekel bi ponosno, da ravno zdaj. Junaški narod naj sliši naš glas te tri dni. Videlo se bo, da hočemo rajši propasi, nego še dalje ostati brez vredjenih šol. Naloga naroda je, da si sam naobrazuje duh in srcé, a šole so hrami svetosti, v kterih se dela za tako naobraženje. (Govornik začne jezno govoriti o malej plači učiteljev. — Vpitje: na stvar! na stvar!)

Nadzornik šolski naj bo le tak, ki je autropolog, pa ki je z dušo in s telesom pravi, koreniti Hrvat . . . V ostalem se s poročevalcem vjema.

Predsednik: Tukaj imamo predlog, da pridemo iz generalne na specijalno debato. Prosim, kdor je zato, da se generalna debata dovrši, naj roko vzdigne. (Večina.) Predno se specijalna debata prične, naj se za odmor priobčijo telegrami, ki so ravnokar došli.

(Tajnik bere telegrafičke pozdrave in sicer iz Budeča, Prage, Kraljevice, Dubrovnika, sjezdu učiteljev praških, Užice v Srbiji, Dalmacije, Valjeva [Srbija], Königsgrätz, Loznice, Kruševca, Belgrada, Horovice, Aleksinca, Votic, Negotina, Zadra, Brücker Lehrervereina, Lomnice, Paduvica, varaždinskih toplic, Prelovca. Vsaki telegram je bil z živahnim živio-klici sprejet.) (Dalje sledi.)

Občni zbor učiteljskega društva za Kranjsko.

Učiteljsko društvo imelo je 27. preteč. m. svoj občni zbor, h kateremu se je sešlo mnogo (120) učiteljev iz Kranjskega. Ob 9. pričelo se je v mestni dvorani zborovanje v pričo preč. g. e. k. dež. nadzornika dr. A. Jarca, mil. prošta g. dr. J. Zl. Pogačarja, g. mestnega župana K. Dežmana in mnogo drugih gg. gostov iz Ljubljane in tudi iz Zagreba (gg. Filipoviča, Fabkoviča, Modeca i Ljud. Tomšiča). Pervosednik A. Praprotnik prične zbor s tem - le ogovorom:

Slavna skupščina! Mili bratje učitelji!

„Izobraževanje, omika“ je kermilo sedanjega veka, in naj perva in važnejša naloga vsakega znanstvenega društva, in sploh naméra vsakega národa je omika. Do omike pelje pa samo ena pot — in le eno sredstvo je, ki služi k dosegu tega vzvišenega namena — to je: podučevanje in vzrejevanje mladine. Oboje to daje dobra ljudska šola. Dobro ljudsko šolo pa stvára učitelj. Mi, gospoda moja, (ponosno smemo reči) smo, ako zvesto spolnujemo dolžnosti svoje, v prvi verstí kažipotí, in sredstva do omike. Brez učitelja ni poduka, in brez poduka ni omike. Omika je naj žlahtnejše in tudi naj močnejše ravnilo človeškega duha, ki se ustaviť in zatreti ne more. Vsaki sovražnik učiteljev je sovražnik omike in sovražnik omike je sovražnik časa, človeštva in uma, in sovražnik samega stvarnika, ker prederzno podira njegove modre naredbe. Kdor prederzne se, omiki ustavljaťi, tega (naj bode še tako močen) potegne ga omika kakor dereča reka seboj, in ga potopí v mogočnem valovji; zakaj vsaka moč, ktera se ustavlja duhu časa, nima prave podlage.

Slavna gospoda, mili bratje! Danes snideli smo se v namen, da bi se posvetovali, kako bi naj boljše, varniše in gotovše hodili pot do omike. Imevši pred očmi to sveto nalogo priserčeno pozdravljam Vas, ki razumete posel svoj, ki ste se z nami združili in prišli v našo skupščino. Dobro došli, mili bratje učitelji!

Prevdarjajmo danes svoje delovanje, in volimo si najboljša sredstva, ki nas vodijo pri važnem svojem poslu. Žlahtnimo domačo šolo, koristimo narodu svojemu!“